

BERGA

DESAPAREGUDA

1 - SANTUARI DE QUERALT damunt la ciutat de Berga. HUCH

BERGA

DESAPAREGUDA

Alex Calle i Padullés

HUCH ED. / FONS CARME SEL·LÉS RUSINOL

 efadós®

Ajuntament
de Berga

BERGA

DESAPAREGUDA

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: març del 2025

© dels textos: Aleix Calle i Padullés

© del pròleg: Xavier Pedrals Costa

© de les fotografies: diversos autors

© de la col·lecció: Editorial Efadós

© de l'edició: Editorial Efadós i l'Ajuntament de Berga

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

AJUNTAMENT DE BERGA

Plaça Sant Pere, 1
08600 - Berga (Berguedà)
www.ajberga.cat
berga@ajberga.cat
938 214 333

Idea original i disseny:

Editorial Efadós

Coordinació editorial:

Sandra Adam Auger

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la portada:

Autoria desconeguda / ACBR

Fotografia de la portadella:

Huch ed. / fons Carme Sellés Rusiñol

Acrònims:

ACBR (Arxiu Comarcal del Berguedà)

ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)

ARB (Àmbit de Recerques del Berguedà)

ISBN 978-84-19736-91-8

DL B-1537-2025

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Una magnífica aportació a l'àlbum fotogràfic dels berguedans

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Una vista prèvia de Berga

Pàg. 13

EL RAVAL

Una mirada expansiva de Berga a l'oest

Pàg. 43

EL CARRER MAJOR I LA PLAÇA DE SANT PERE

L'‘alma mater’ de Berga

Pàg. 85

CAPDAMUNT DE LA VILA

Feixines, una joia sota el castell

Pàg. 99

LA BERGA INDUSTRIAL O CONTEMPORÀNIA

El canvi demogràfic, social i urbanístic

Pàg. 139

QUERALT, LA FE A BERGA I AL SEU ENTORN

‘Verge gentil, dels berguedans la Mare’

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Presentació

UNA MAGNÍFICA APORTACIÓ A L'ÀLBUM FOTOGRÀFIC DELS BERGUEDANS

Xavier Pedrals Costa, Director de l'Arxiu Comarcal del Berguedà (2000-2020)

Aquest nou recull d'imatges que ens ofereix l'Editorial Efadós ens porta a considerar una altra vegada el remarcable valor de la fotografia com a document històric; en aquest cas ens informa de la manera de viure dels berguedans del segle xx: vestits, costums, edificis, tradicions, celebracions, personalitats..., un recull magnífic. L'evolució de la societat és cada cop més ràpida i les fotografies ens evoquen temps no tan llunyans, que, en part, nosaltres mateixos hem viscut, però que ja pertanyen a la història.

La feina de documentació ha estat a càrrec d'Aleix Calle i Padullés, membre de la nova generació d'historiadors berguedans que recolliran i aniran completant la feina dels que els han precedit; la seva trajectòria, ara iniciada, és prometedora. Ens admira i sorprèn la quantitat de fonts d'informació que ha utilitzat, un notable exercici de tria i coneixement. El treball ja permet albirar la seva producció futura, que esperem profitosa i encertada. Les noves recerques i una revisió crítica de les fonts li han de permetre aprofundir molt en la nostra història.

Calle ja va fer una investigació memorable, com a treball final de batxillerat: «Estudi polític i cultural de

Berga (1945-1958)», Premi Gibert del 2021, amb recerca documental i amb una maduresa poc comuna per a l'edat.

Cal recordar el llibre *L'Abans de Berga. Recull gràfic 1875-1975*, d'aquesta mateixa editorial, publicat fa quinze anys, que va suposar una fita en l'àlbum fotogràfic de la ciutat. Esperem que aquesta nova aportació signifiqui també un pas endavant per completar la visió del segle passat i reforçar la nostra identitat personal i col·lectiva.

Enorgulleix saber que l'Arxiu Comarcal del Berguedà és avui dia un dels primers arxius de Catalunya en nombre d'imatges conservades, un orgull per a la comarca i un recurs documental per a les futures històries. Avui, més que mai, les imatges són un document insubstituïble per informar d'un fet, d'un lloc o d'una situació.

Introducció

UNA VISTA PRÈVIA DE BERGA

Aleix Calle i Padullés

Avui dia, Berga és una ciutat als peus de la serra de Queralt, a l'inici del Prepirineu català. Capital del Berguedà, ja en època romana, Titus Livi situà un poblament ibèric anomenat «bergistans» o «bargusis» entorn de l'Alt Llobregat. A les *Notes històriques de la ciutat de Berga*, de Ramon Huch, es parla de la devoció originària a sant Sadurní, que Huch qualifica de «la primera glòria *evangelitzadora* de la nostra terra berguedana». Segons el mateix autor, Berga patí incursions sarraïnes que obligaren els habitants «berguedans» a refugiar-se a les altes muntanyes. Jacint

Vilardaga diu que, sota el domini dels comtes de Barcelona, Berga i la rodalia es coneixien com el «Gran Feu». Passant del Casal de Barcelona al de Cerdanya i Berga, també fou una plaça cobejada pels Berga, Pallars, Foix i Peguera. Cal dir que l'aleshores vila de Berga, en un moment de repoblament cristià, anà passant de les mans senyoriales al patrimoni reial (a partir del 1310), amb privilegis com les ordenances pròpies, hisenda municipal i vot a Corts. Sota domini reial, Pere III d'Aragó atorgà privilegis com la Lleuda de mar i terra el 1356, que permetia un «lliure comerç», sense imposicions, per a articles locals al mercat terrestre i marítim de la Corona d'Aragó. També fou exempta de molts impostos i obtingué veguers i «bayles».

AUTORIA DESCONEGUDA / ACBR FONS ARB

BERGA

GASTILLO Y CENTRO DE LA POBLACION.

L'ANUNCI DE LA PATUM

En aquesta pàgina, el Tabal anuncia la Patum. A finals del segle XIV es parla del seu establiment per celebrar les «glòries» berguedanes i la incorporació al domini reial (el «Non separando» d'inicis de segle i renovat a finals d'aquest). És evident que aquest no és l'únic o principal factor per al naixement d'aquesta festa. Si bé la institució d'aquesta celebració evoca uns orígens clarament religiosos, segons Antoni Sansalvador, la festa fou establerta per la diada de Corpus Christi del 1394 i rep el nom històric de «Bulla». A la fotografia de la pàgina anterior, perspectiva del centre històric i del castell de Berga a inicis del segle XX.

AUTORIA DESCONEGUDA / ACBR FONTS ARB

La historiografia la defineix com a partidària de Felip V en la Guerra de Successió però la posició de Berga en el conflicte no ha estat mai del tot clara, ja que, per exemple, el governador del castell, Francesc Puig de Sorribes, era austriacista.

Al segle XIX, Berga tingué un paper notable en les guerres entre carlins i liberals, amb un gran èmfasi en les disputes locals pel control electoral; unes lluites canalitzades, mai millor dit, en la construcció del canal industrial. El segle XX continuà amb aquest creixement industrial, fabril i miner, l'auge de la lluita socialista o anarquista, les dictadures de Primo de Rivera i de Franco, la Segona República i la Guerra Civil, durant la qual es feu una destrucció i espoli del patrimoni eclesiàstic i una persecució del clergat molt importants. La segona meitat del segle XX destaca per l'aparició de diferents

mitjans periodístics que s'esmentaran al llarg del llibre.

Curiosament, a Berga i comarca, molta gent no es declara creient cristià però sí que creu en la Mare de Déu de Queralt, element propi del paisatge cultural berguedà. També passa amb la Patum, que treu al carrer en processó elements d'evocació religiosa i que provoca en cada patumaire una visió individual de la festa alhora que en constitueix l'imaginari col·lectiu.

A través d'imatges d'altre temps, aquest volum recull una mostra de diversos autors berguedans i, si bé també hi faig aportacions pròpies, el gruix del llibre es concentra en referències al ric patrimoni historiogràfic que tenim en aquest bell (i vell) país berguedà. Agraïxo molt a Xavier Pedrals que em proposés per a aquesta tasca i a l'editorial, la confiança posada en mi per al projecte. Gràcies a la família i amistats.

AUTORIA DESCONEGUDA / FONTS FAMÍLIA SAUMELL

EL RAVAL

Una mirada expansiva de Berga a l'oest

Segons l'estudi toponímic d'Andreu Comas Gardner, el barri del Raval (o Ravenisses) es forma al voltant de la parròquia de Sant Joan de Berga i com a eixos vertebradors té les places de Sant Joan, de les Fonts, de la Creu i el carrer del Roser i la ronda de Queralt. El símbol d'aquest barri és la ravenissa, representada per una part dels administradors de les Festes de Corpus de la Patum.

Potencial via d'expansió urbanística i d'alliberament demogràfic de l'antiga vila de Berga intramurs, creà noves zones residencials a l'oest del Portal de Sallagosa, que comunicava amb la plaça de la Creu. Zones com les Estasselles (on s'estenia la roba), la Gran Via o el passeig de la Pau obrien Berga a una nova perspectiva urbanística, amb construccions de xalets com ara el Porta o edificis modernistes com cal De Martín.

Històricament, el fet que aquesta zona fos fora muralla provocà que l'ataquessin més, però també tenia edificis importants, com la Torre Felipó o cal Gironella, antiga casa del veguer. A inicis del segle xx esdevingué un sector molt explotable de Berga per a estiuiejants i berguedans benestants. *A la imatge, l'església i el carrer del Roser a inicis del segle xx.*

AUTORIA DESCONEGUDA / FONTS MIQUEL MOYA SOLÉ

CARRER DEL ROSER

El carrer del Roser, en aquesta imatge a inicis del segle xx, ha estat punt d'arribada a la ciutat de Berga. Fins a l'últim terç del segle xx, Berga acabava abans de la Vall dan, quan era un municipi independent. Aquest carrer ha estat protagonista d'infinitos episodis de la història berguedana, com l'arribada de la coronació de la Mare de Déu de Queralt i el seu centenari, l'arribada de la Verge de Fàtima, de les tropes franquistes el 1939 o de les carlines en les guerres del segle xix. Fins a la Guerra Civil hi havia la capella de la Mare de Déu del Roser, aixecada el 1561, on es venerava sant Inoxturn. També hi ha l'Antiga Casa de Correus (1931).